

Handläggare
Mika Metso
Telefon: 08-50833886

Till
Utbildningsnämnden
2024-05-23

Klimatsmarta skolmåltider

Förslag till handlingsplan

Förvaltningens förslag till beslut

1. Utbildningsnämnden godkänner utbildningsförvaltningens förslag till handlingsplan för klimatsmarta skolmåltider.
2. Utbildningsnämnden uppdrar åt utbildningsförvaltningen att ta fram anvisningar och stödmaterial för att genomföra den verksamhetsmodell som föreslås i ärendet avseende klimatsmarta skolmåltider.

Sammanfattning

Stockholms stad ska vara ledande i omställningen till ett mer hållbart och klimatsmart samhälle. Kommunfullmäktige har därför beslutat om ambitiösa klimatmål för nämnder och bolag. Målen återfinns i Stockholms stads Miljöprogram 2030 och i kommunfullmäktiges budget för 2024 med inriktning på 2025–2026, där utbildningsnämnden bland annat fått i uppdrag att utveckla och sprida sitt arbete med hållbar och klimatsmart mat till stadens skolor.

Ett av de prioriterade målen i stadens miljöprogram är att kraftigt minska de konsumtionsbaserade utsläppen. För att nå detta mål behöver klimatpåverkan från de livsmedel som staden köper in, tillagar och serverar i de kommunala verksamheterna minska. Utsläppen från livsmedel utgör idag cirka 15 procent av stadens totala klimatpåverkan.

Utbildningsförvaltningen har en längre tid arbetat för att minska skolmåltidernas klimatpåverkan. Fokus har legat på kompetensutveckling och stöd i planering av måltider. Totalt sett har skolmåltidernas klimatpåverkan minskat över tid, men inte i den utsträckning som krävs för att nå de klimatmål som beslutats av kommunfullmäktige. En avgörande anledning till detta är att skillnaden mellan skolorna vad gäller måluppfyllelsen är för stor.

För att ytterligare stärka och tydligare följa upp grund- och gymnasieskolornas arbete för minskad klimatpåverkan från mat föreslår förvaltningen att nämnden beslutar om en handlingsplan för klimatsmarta skolmältider. Handlingsplanen utgörs av detta tjänsteutlåtande. Centrala byggstenar i handlingsplanen är ett utvecklat kompetensutvecklingsprogram, upphandling av ett modernt kostdatasystem och uppföljning av verksamheten.

Utbildningsförvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens förslag till handlingsplan för klimatsmarta skolmältider och uppdrar åt förvaltningen att ta fram anvisningar och stödmaterial för att genomföra den verksamhetsmodell som föreslås i ärendet avseende klimatsmarta skolmältider.

Bakgrund

Stockholms stad har en hög ambitionsnivå i klimatarbetet och har som mål att bli klimatneutralt till 2030. Staden ska vara ledande och en förebild i omställningen till ett mer hållbart och klimatsmart samhälle.

Beslut om stadens klimatmål återfinns bland annat i Stockholms stads Miljöprogram 2030¹ och i kommunfullmäktiges budget för 2024 med inriktning på 2025-2026². I kommunfullmäktiges budget för 2024 har utbildningsnämnden även fått flera uppdrag att utveckla arbetet med klimatsmarta måltider. Arbetet är även en del av stadens åtagande att nå de nationella och globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030.

En avgörande del för att nå stadens klimatmål är att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. Stadens mål är att halvera de konsumtionsbaserade utsläppen från 10,7 ton CO₂e per invånare år 2019³ till 5,4 ton per invånare år 2030.

Skolmältidernas klimatpåverkan

För utbildningsnämndens del består skolmältiderna för en väsentlig del av de konsumtionsbaserade utsläppen. I Stockholms kommunala skolor serveras över 100 000 portioner lunch per dag. Utsläppen från skolmaten utgör cirka 22 procent av förvaltningens totala klimatpåverkan, enligt den miljöspendanalys som genomfördes av staden 2021.

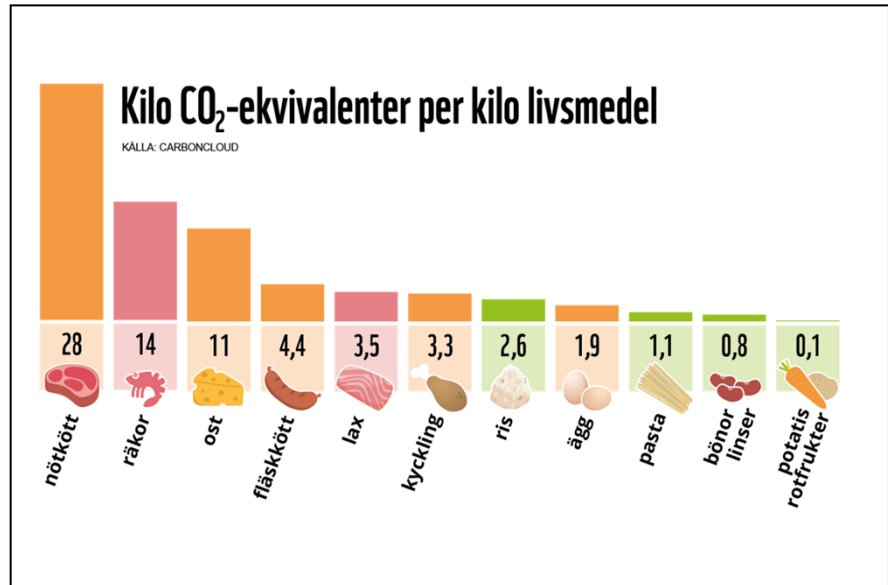
Kommunfullmäktiges mål om klimatpåverkan följs upp med hjälp av indikatorn koldioxidekvivalenter. Måttet bygger på en beräkning av hur mycket utsläpp av koldioxid, eller dess motsvarighet i andra

¹ [BQ_SLED145_Miljöprogrammet_TA \(stockholm.se\)](#)

² [stockholms-stads-budget-2024.pdf \(start.stockholm\)](#)

³ Enligt data från Stockholm Environment Institute (SEI) konsumtionskompassen.

växthusgaser, som orsakas av en produkt. Figuren nedan visar exempel på detta mått för ett antal olika livsmedel. Källa är Carboncloud, ett svenskt företag som hjälper livsmedelsproducenter att kartlägga produkternas klimatavtryck.

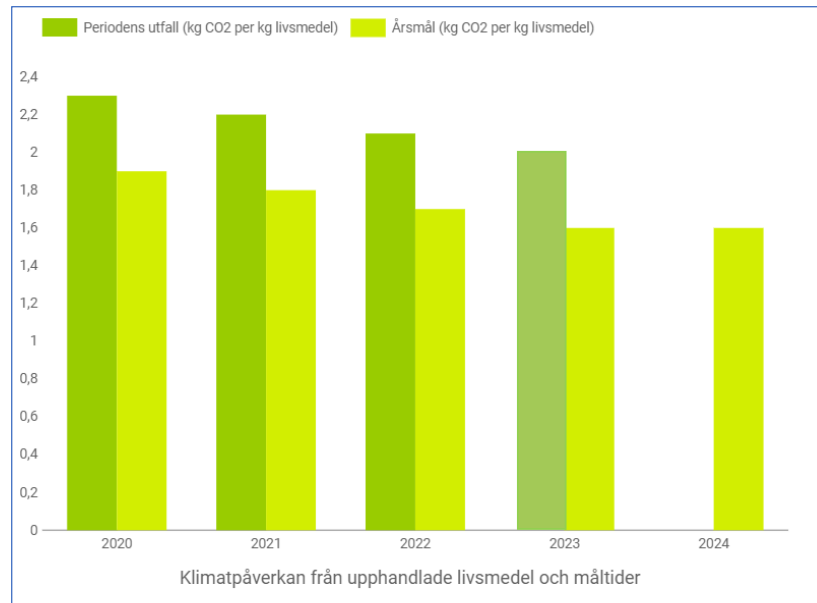

De senaste åren har kommunfullmäktige tydligt ökat styrningen av arbetet för minskad klimatpåverkan från skolornas måltidsverksamhet. Under perioden 2020 till 2024 har målen om utsläpp från måltider skärpts från 2,0 kg CO₂/kg livsmedel år 2020 till 1,6 år 2023 och 2024.

Utbildningsförvaltningen har under de senaste åren utvecklat stöd till skolorna och genomfört ett stort antal insatser i syfte att minska måltidernas klimatpåverkan. Insatserna består bland annat av utbildningar och olika former av handfasta stödinsatser till skolorna.

Trots omfattande insatser är måluppfyllelsen inte tillräcklig i relation till de politiskt beslutade målen. Totalt sett har skolmåltidernas klimatpåverkan minskat över tid, men inte i den utsträckning som krävs för att nå de klimatmål som beslutats av kommunfullmäktige. En avgörande anledning till detta är att skillnaden mellan skolorna vad gäller måluppfyllelsen är för stor. Skolornas totala klimatpåverkan uppmättes 2023 till 1,99 kg CO₂/kg livsmedel, jämfört med KF-målet på 1,6 kg CO₂/kg livsmedel. Diagrammet nedan visar hur resultaten kontinuerligt förbättrats sedan 2020, men utan att komma ikapp de mål som satts av kommunfullmäktige.

Figur 1 Mål och målpåföljelse för skolornas måltidsverksamhet

För knappt två år sedan genomförde förvaltningen en fördjupad analys av målpåföljelsen kring klimatutsläpp från skolmåltider i Stockholms stads skolor. Resultatet av analysen redovisades i tertialrapport 1⁴, och visade ett tydligt samband mellan skolornas menyer och påverkan på klimatet.

De skolor som lyckades nå målen våren 2022 är ungefär desamma som idag. Gemensamma nämnare för dessa framgångsrika skolor är:

- Cirka 30% lägre servering av rött kött (gris- och nötkött), jämfört med skolor som inte når målen.
- Deltagande i satsningar och utbildningar som genomförts.
- Aktiv skolledning med tydligt målfokus och ett starkt engagemang i frågorna.

Köttkonsumtionens betydelse

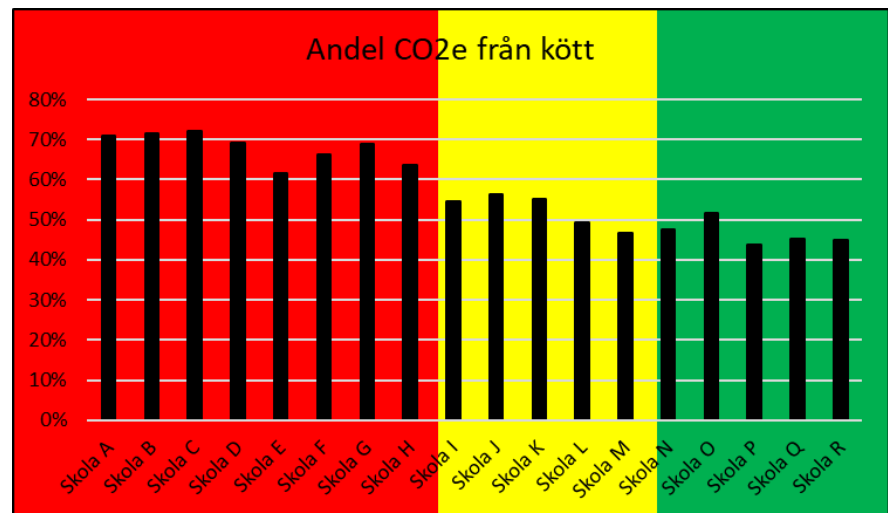
Konsumtionen av kött, särskilt rött kött, står för en mycket hög klimatpåverkan generellt i samhället. Den granskning av skolornas inköpsstatistik som genomfördes i samband med 2022 års fördjupade analys gav också ett tydligt stöd för detta.

Diagrammet nedan är hämtat från den fördjupade analys som förvaltningen gjorde 2022, och visar hur stor andel av CO2-

⁴ Tertialrapport 1, utbildningsnämnden 2022: [documentHandler.ashx\(https://insynsverige.se\)](https://documentHandler.ashx(https://insynsverige.se)insynsverige.se)

utsläppen från livsmedel som orsakas av kött, för ett urval av skolor.

Figur 2 Köttkonsumtionen är lägre i skolor som når målet för klimatpåverkan

Skolorna med röd och gul bakgrund är ett urval av skolor som under 2021 inte nådde det dåvarande KF-målet om 1,8 kg CO₂ per kg inköpta livsmedel (2024 är målet 1,6 kg). Skolorna med gul bakgrund låg inom 0,2 procentenheter från målet medan de röda avvek mer. Skolorna med grön bakgrund nådde målet 2021. Även om det finns en del variationer så är det sammanlagda mönstret ändå tydligt: skolans konsumtion av kött har ett starkt samband med måluppfyllelsen.

Skolor som når klimatmålet konsumerar i snitt ungefär 30 procent mindre kött än skolor som inte når målen. En minskad köttkonsumtion på uppemot en tredjedel blir med andra ord ett rimligt riktmärke för den förändring som krävs för att nå målet.

En annan aspekt handlar om vilken typ av kött som serveras. Där saknas möjlighet att i dag få ut data på inköp av nötkött, fläskkött eller fågel som höna eller kyckling. Förvaltningens bedömning, genom dialog med skolorna, är att skolor som når målen också har en högre konsumtion av fågel.

Kompetensutveckling

Utbildningsförvaltningen har under åren genomfört en rad insatser för att stötta skolorna i arbetet att nå klimatmålen. Några av dessa satsningar har bestått av kurser och utbildningar i vegetarisk matlagning, satsningar för att minska matsvinn, stöd i planering av inköp, menyer samt kontinuerliga nätverksträffar för kökschef/köksansvarig och administrativa chefer med information om stadens klimat- och miljömål. Förvaltningen genomförde också

mellan åren 2019 och 2021 ett tvåårigt riktat projekt för 21 skolor, för att öka måluppfyllelsen bland annat inom miljö- och klimatmålen.

Hög delaktighet i utbildningar och satsningar har varit en utmärkande faktor bland de skolor som har en positiv utveckling i måluppfyllelse vad gäller klimatmålen.

Systematiskt arbete för att uppnå förändring

En annan framgångsfaktor som förvaltningen ser är en hög grad av delaktighet i ett systematiskt arbete på skolan för att uppnå måluppfyllelse. Arbetet har varit väl förankrat i skolledningen och det finns en god systematisk planering för menyer och inköp. Det är även tydligt att det i dessa skolor oftast finns en förståelse och ett starkt engagemang hos både personal och elever att bidra till ett mer hållbart samhälle.

En övergång till menyer med avsevärt mindre kött innebär en förändring för elever och vårdnadshavare. För att lyckas krävs olika insatser – kommunikation om varför målen är viktiga, kompetensutveckling så att kökspersonalen känner sig trygg med att kunna servera näringsriktig och välsmakande klimatsmart mat, men också lyhördhet gentemot eleverna kring vilka maträtter som fungerar som ersättning för traditionella rätter med kött.

Skolans arbete med klimatmålen behöver även sättas i ett större sammanhang, utifrån läroplansmålen om hållbar utveckling. Skolans uppdrag handlar inte bara om att undervisa om hållbar utveckling, utan också *vara* hållbar, till exempel genom minskade koldioxidutsläpp från måltiderna.

Ärendet

För att ytterligare stärka och tydligare följa upp skolornas arbete för minskad klimatpåverkan från mat föreslår utbildningsförvaltningen att nämnden beslutar om en handlingsplan för klimatsmarta skolmåltider. Handlingsplanen utgörs av detta tjänsteutlåtande. Centrala byggstenar i handlingsplanen är ett utvecklat kompetensutvecklingsprogram, upphandling av ett modernt kostdatasystem och uppföljning av verksamheten.

Målgruppen för handlingsplanen är stadens kommunala grund- och gymnasieskolor. Planeringsenhetens kostfunktion på avdelningen för ekonomi och styrning på utbildningsförvaltningen ansvarar i samverkan med grundskoleavdelningen och gymnasieavdelningen för genomförandet och uppföljningen av handlingsplanen.

Målgruppsanpassade kompetensutvecklingsinsatser

Ett kompetensutvecklingsprogram riktat till alla strategiska nivåer på förvaltningen behövs för att skapa kunskap om:

- måltidsverksamhetens betydelse för klimatet,
- de mål som fullmäktige beslutat för verksamheten och
- vilka förändringar i menyer som behöver göras för att nå de uppsatta målen.

Omfattande utbildningsinsatser har redan genomförts men på vissa skolor behöver kökspersonalen kompetensutveckling som avser måltidsplanering och tillredning av mer klimatsmart mat.

Skolledningen i stadens alla skolor ska också kunna få stöd i kommunikationen med elever, vårdnadshavare och personal. Alla skolor ska ha organiserade former för delaktighet och inflytande i måltidsfrågor. Förvaltningen kommer i genomförandet av handlingsplanen erbjuda stöd till skolor i att kommunicera och öka elevernas delaktighet kring frågor som berör skolmåltiderna.

Utbildningsförvaltningen avser att genomföra obligatoriska utbildningar för kockar och kökschefer under åren 2024-2026. Utbildningarna kommer i huvudsak vara praktiska och ge kökspersonal verktyg i att både laga klimatsmart mat samt möta de riktlinjer som finns kring näringsinnehåll.

Genom utbildningarna kommer kökspersonalen att ges möjlighet att tillaga kompletta måltider som når klimatmålen, och därigenom ser utbildningsförvaltningen en möjlighet att genom ett utbildningsstöd också styra måltiderna mot en mer klimatsmart inriktning.

Utbildningen ser även över möjligheterna att söka ESF-medel för att genomföra ovanstående omfattande kompetensutvecklingsinsatser.

Utbildningsförvaltningen samordnar ett stadsövergripande nätverk med andra fackförvaltningar och förvaltningen har ett etablerat erfarenhetsutbyte med Södertälje kommun som i högre utsträckning lyckas nå sina klimatmål. Södertälje har en delvis annan kostorganisation, men goda exempel finns att hämta i det samarbetet. En dialog förs också med Kungliga Tekniska Högskolan för forskningsbaserade metoder på området.

Upphandling av kostdatasystem

Utbildningsförvaltningen har behov av ett kostdatasystem där planering och uppföljning av måltider kan genomföras. Ett

är det möjligt att redan i planeringsstadiet få information om i vilken utsträckning menyerna uppfyller fastställda krav såsom klimatpåverkan, ekologiska inköp, kostnader och näringsinnehåll. Kostdatasystemet möjliggör konsumtionsberäkningar, mängden som ska tillagas och serveras, i syfte att minska matsvinnet.

Majoriteten av Sveriges kommuner använder sig av ett kostdatasystem. Ett exempel är Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning som under flera år strukturerat arbetat i ett kostdatasystem med gemensam menyplanering där alla förskolor följer samma meny. Genom gemensamma menyer som utgångspunkt kan måltiderna lättare kvalitetssäkras, kostnadsberäknas och leveranssäkerheten öka.

Genom ett kostdatasystem underlättas också den ekonomiska uppföljningen och prognosen.

Livsmedelsverket lyfter fram sex områden som är viktiga för att eleverna ska må bra av maten och känna matglädje. Maten ska vara god, trivsamt, näringsriktig, hållbar, säker och integrerad i verksamheten, detsamma framgår av stadens matstrategi.

Som ett stöd till skolorna i planeringen av skolmåltider föreslås att förvaltningen ska ta fram ett centralt menyförslag som säkerställer både näringsriktighet och måluppfyllelse. Varje skola kan också besluta om att ta fram egna matsedlar som bidrar till måluppfyllelse. De menyer som tas fram ska följa Livsmedelsverkets riktlinjer och gällande näringsrekommendationer.

Andelen säsongsbaserade vegetabilier ska öka samtidigt som framför allt mängden rött kött ska minska avsevärt. Vad gäller konsumtionen av kött och fågel så är riktmärket att den bör halveras jämfört med den aggregerade totala andelen kött och fågel som serveras idag.

För skolor med mottagningskök och extern leverantör ska samma krav gälla. Kravet ska ingå i kravbilden i alla nya avtal.

Under året kommer förvaltningen att arbeta med att öka kunskapen centralt och ute på skolorna vad gäller hållbara och klimatsmarta upphandlingar. Staden utgör en stor beställare och arbetet med att ställa miljö- och klimatkrav i upphandlingar, är en viktig del i att påverka mot en mer hållbar livsmedelsproduktion och öka tillgången till klimatsmarta livsmedel.

Uppföljningen av mål

Skolmåltiderna är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorn ansvarar för att sätta upp mål och säkerställer att planering, utförande och uppföljning genomförs i dialog med personal, elever och vårdnadshavare.

Uppföljningen av förvaltningens klimatmål är en integrerad del i stadens överordnande system för ledning och uppföljning av all verksamhet och ekonomi (ILS).

Förvaltningen kommer fortsätta att följa upp åtgärderna och måluppfyllelsen. Resultat och avvikelser från måluppfyllelsen ska följas upp i samband med tertialrapporterna och inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet och resultatdialogerna mellan skolledningen och ansvarig grundskole- eller gymnasiechef.

Förvaltningen ska ta fram nödvändiga anvisningar och stödmaterial för att genomföra den verksamhetsmodell som föreslås i handlingsplanen vad gäller klimatsmarta skolmåltider.

Ekonomiska konsekvenser av förslaget

Utbildningsförvaltningen gör bedömningen att en övergång till mer klimatsmart mat inte kommer att innebära ökade kostnader för skolorna då vegetabilier och säsongsbaserade livsmedel utgör ett mer prisvärt alternativ än kött. Genom ett kostdatasystem och centrala menyer kan också kostnaderna lättare prognostiseras. Måltider som är bra för klimatet bidrar även till en bättre folkhälsa. Kostnaden för införande av kostdatasystem beräknas till cirka en miljon kronor.

Tidsperiod

Handlingsplanen ska genomföras under 2024-2025.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för ekonomi och styrning i samverkan med grundskoleavdelningen och gymnasieavdelningen.

Ärendet kommer att behandlas i samverkan med de fackliga organisationerna den 14 maj 2024. Funktionshinderrådet kommer att få möjlighet att behandla ärendet vid sammanträdet den 15 maj 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

För att uppnå stadens klimatmål och uppfylla de nationella åtaganden som finns inom ramen för bland annat FN:s mål för hållbar utveckling behöver klimatpåverkan från den mat som serveras i stadens skolor minska markant. Det handlar om att öka

andelen vegetabilier och minska andelen kött som serveras. Mot bakgrund av tidigare analyser och nuläge föreslår förvaltningen att nämnden fattar beslut om en handlingsplan för klimatsmarta måltider. Syftet med handlingsplanen är att öka måluppfyllelsen och öka likvärdighet mellan skolorna vad gäller åtgärder för att minska skolmåltidernas klimatpåverkan. Handlingsplanen omfattar tre typer av insatser som tillsammans stärker verksamhetens förmåga i arbetet mot klimatsmarta måltider på ett betydande sätt. Ett bättre stöd till skolorna ska bidra till både ökad matglädje och måluppfyllelse.

Konsekvenser för barn och barnets rättigheter samt för jämställdhet

Skolmåltiderna har stor betydelse för elevernas hälsa och möjlighet att ta till sig av undervisningen (artikel 28 Barns rätt till utbildning). Maten i skolan utgör också en viktig kompensatorisk faktor för de elever som inte kan eller får äta sig mäta hemma (artikel 27 Barns rätt till skälig levnadsstandard). Skolan har också ett viktigt uppdrag i att öka elevernas möjlighet att vara delaktiga i beslut som påverkar dem (artikel 12 Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras).

Eftersom skolmåltiderna är en viktig del av skoldagen och engagerar många elever så behöver barns bästa bevakas i de beslut som rör planering och genomförande av måltiderna. Att lyssna på eleverna är också en förutsättning att nå framgång i ett förändringsarbete. Alla skolor ska ha organiserade former för delaktighet och inflytande i måltidsfrågor. Förvaltningen kommer i genomförandet av handlingsplanen ta särskilt hänsyn till barns rättigheter samt erbjuda stöd till skolor i att kommunicera och öka elevernas delaktighet kring frågor som berör skolmåltiderna.

Handlingsplanen bedöms inte ha någon betydelse för jämställdheten.

Förslag till beslut

Utbildningsförvaltningen föreslår att utbildningsnämnden ställer sig bakom förslaget till handlingsplan för klimatsmarta måltider. Förvaltningen föreslår vidare att nämnden uppdrar åt förvaltningen att ta fram anvisningar och stödmaterial för att genomföra den verksamhetsmodell som föreslås i ärendet avseende klimatsmarta skolmåltider.

Lena Holmdahl
Utbildningsdirektör
Utbildningsförvaltningen

Ulrika Klemets
Avdelningschef
Utbildningsförvaltningen

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lena Holmdahl, Utbildningsdirektör	2024-05-14